

Тема: Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи¹

1. Загальна характеристика зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози.
2. Правові наслідки неусунення загрози.
3. Умови виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози.

1. Загальна характеристика зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози

Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи, – це так звані «**делікти створення небезпеки**». Стаття 1163 ЦК України передбачає можливість виникнення недоговірних зобов'язань між особою, інтересам якої загрожує небезпека, і особою, яка таку небезпеку створює.

Підстава виникнення таких зобов'язань – вчинення боржником дій, якими створюється загроза життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Суб'єкти цього зобов'язання – той, хто створив небезпеку (**боржник**), і той, чийм інтересам загрожує створена боржником небезпека (**кредитор**). Загалом, ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Але суб'єктний склад конкретних зобов'язань залежить від об'єктів, яким створюється загроза. Так, у випадку, коли йдеться про усунення загрози здоров'ю, кредитором може бути лише особа фізична. Якщо ж загроза створена майну, то кредитором є власник (володілець) цього майна. Отже, у таких випадках кредитором може бути як фізична, так і юридична особа. Остання може виступати як уповноважена особа у цих зобов'язаннях у тих випадках, коли загроза створена її майну.

Підставою виникнення зобов'язань є факт створення загрози цивільним правам та інтересам інших осіб.

Зміст зобов'язань включає: а) **право кредитора вимагати усунення загрози** від того, хто її створює; б) **обов'язок останнього (боржника) усунути небезпеку**. Усунення небезпеки може полягати як у припиненні дій, якими створюється небезпека, так і у вчиненні дій, якщо чинником небезпеки є бездіяльність посадової особи, яка мала б забезпечувати спокій оточуючим.

2. Правові наслідки неусунення загрози

Наслідками неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або майну юридичної особи є можливість застосування кредитором кількох способів

¹ Харитонов Є.О. – коментар до Глави 81 ЦК України (Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар за редакцією розробників Цивільного кодексу України). Київ : Істина. 928 с. С. 777-779).

впливу на боржника.

Зокрема, ст. 1164 ЦК України передбачає, що **кредитор має право вимагати:**

а) вжиття невідкладних заходів щодо усунення такої загрози; б) відшкодування завданої шкоди; в) заборони діяльності, яка створює загрозу. Хоча у цій нормі немає безпосередньої вказівки на приблизний характер вимог, які може висунути кредитор, але із ст. 16 ЦК України випливає, що можливе застосування й інших засобів захисту цивільних прав особи, щодо інтересів якої виникає небезпека внаслідок неналежної поведінки іншої особи. Отже, особа, інтересам якої створено небезпеку, може вимагати або негайного усунення загрози, або заборони діяльності, що створює загрозу, на майбутнє (це певним чином дозволяє їй уникнути небезпеки від рецидиву порушень, що полягають у створенні загрози).

Більш дієвою **формою захисту прав кредитора** у таких випадках є **відшкодування шкоди, завданої його інтересам внаслідок неусунення загрози.** При цьому слід звернути увагу на те, що право заінтересованої особи вимагати відшкодування шкоди, може бути реалізоване у тих випадках, коли внаслідок створення загрози та її неусунення тим, хто створив небезпеку життю, здоров'ю, майну фізичної або майну юридичної особи, заподіяно шкоду (майнову або немайнову).

Стаття 1165 ЦК України встановлює лише загальні засади відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Вона передбачає, що така шкода відшкодовується відповідно до інших норм ЦК України, відсилаючи таким чином до загальних положень щодо зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди (глава 82 ЦК України).

3. Умови виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози

З норм, які містяться у главах 81, 82 ЦК України, випливає, що **умовами виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи, є:**

1) **виникнення майнової (матеріальної) або немайнової шкоди.** Можливі випадки, коли в результаті однієї і тієї самої дії може виникнути одночасно як та, так й інша шкода, а посягання на немайнове благо спричиняє, поряд з немайновою, матеріальну шкоду, і навпаки;

2) **протиправна дія або бездіяльність, якою створена загроза заподіяння шкоди.** Протиправність є юридичним вираженням шкідливості поведінки (дії або бездіяльності) правопорушника. При створенні загрози заподіяння шкоди суб'єктивному праву, інтересу порушується норма об'єктивного права, що охороняє ці інтереси. Поведінка того, хто створив загрозу інтересам іншої особи, шкідлива тому, що порушує чужий майновий або немайновий інтерес. Крім того, вона протиправна, оскільки нею порушуються норми, які охороняють цей інтерес;

3) **причинний зв'язок між протиправною дією або бездіяльністю, якими створено небезпеку, і шкодою, якої зазнала заінтересована особа.** При цьому у цих зобов'язаннях умовою відповідальності є **подвійний причинний зв'язок**: 1) причинний зв'язок між протиправною поведінкою і виникненням небезпеки завдання шкоди інтересам іншої особи; 2) зв'язок між створеною небезпекою і шкодою, що виникла внаслідок неусунення небезпеки;

4) **вина особи, що створила небезпеку заподіяння шкоди.** При цьому вже саме по собі створення небезпеки протиправною поведінкою породжує **презумпцію винуватості особи, яка створила небезпеку.**

Розмір та обсяг шкоди, що підлягає відшкодуванню, визначаються відповідно до правил глава 82 ЦК України.